

Memo

Aan: Peter Drenth, gedeputeerde Landbouw & Natuur en Leo Blanken, Adviseur Landbouw & Economie provincie Gelderland
Van: Ingrid Jansen, directeur Stichting Stimuland en Mirjam Arends, projectmanager Stimuland
Datum: 6 augustus 2020
Betreft: Reactie Stimuland Koersnotitie 'Toekomst voor de Gelderse Boer'

1. Meer innovaties bij de boer krijgen, met name bij jonge boeren

Een groot deel van de boeren wil wel verduurzamen maar weten niet hoe ze dat het beste kunnen doen en waar ze moeten beginnen. De provincie Gelderland zou hier een uitstekende rol in kunnen vervullen omdat zij hier alle ingrediënten al tot haar beschikking heeft: publiek-private samenwerkingen, proeftuinen met projecten en kennis en expertise. Alle vraagstukken waar de provincie Gelderland mee aan de slag is zoals klimaat, meerwaarde biomassa, regionale voedselproductieketen en landbouw en maatschappij is terug te herleiden naar de boer. Deze opgaven zijn voor de boer van een te groot abstractieniveau. Het is de uitdaging de komende tijd voor de provincie Gelderland om de schaal van deze uitdagingen terug te brengen naar het schaalniveau van het boerenerf. Dit betekent dat experimenteellocaties en (haalbaarheids)onderzoeken gericht moeten zijn op korte termijn innovaties die direct implementeerbaar zijn op het boerenerf (van jongen boeren).

2. Van kringlooplandbouw een succes kunnen maken

Via een 'gestapelde beloning' zouden agrarische familiebedrijven meer financiële impulsen kunnen krijgen om over te stappen naar natuurinclusieve kringlooplandbouw. Dit sluit nauw aan bij de uitwerking van kringlooplandbouw door het Ministerie van LNV. Maar ook bij de biodiversiteitsmonitor: een samenwerking van FrieslandCampina, Rabobank en Wereld Natuurfonds. Hierbij wordt gewerkt met een serie prestatie indicatoren en een beloning voor prestaties. Het gaat vervolgens om een gezamenlijke financiële impuls vanuit de markt en de overheid. Toch moet zuiniger omgaan met grondstoffen en meer gebruik maken van lokale resources, de boer ook lagere kosten en meer rendement opleveren. Ecoregelingen (beloningen) kunnen mogelijk ingebouwd gaan worden in het nieuwe GLB, maar mogelijk ook gebruikt gaan worden bij een voorkeursbeleid voor pacht, voor (rente)kortingen, betaling vanuit klimaatfondsen en bijvoorbeeld vermindering waterschapslasten. Zo moet duurzaam boeren steeds meer gaan lonen.

Veel van de opgaven rondom bodem, klimaat, biodiversiteit en bijvoorbeeld stikstof hangen met elkaar samen en moeten ook integraal bekeken worden. De eerste stap zou zijn om samen met alle stakeholders te komen tot eenvoudige, beloonbare KPI's en zo bedrijven te verleiden over te stappen naar minder stikstof en broeikasgassen, duurzaam bodembeheer, meer natuur, etc. Dit is in lijn met de visie kringlooplandbouw, provinciale ambities en de ontwikkeling van de biodiversiteitsmonitor. Het is ook de wens van de landbouwsector om afgerekend te worden op doelen in plaats van middelen alsook het creëren van nieuwe verdienmodellen.

Het is de kunst om alle opgaven die op het boerenbedrijf afkomen om te zetten naar de belangrijkste acties voor de boer. En niet vanuit het idee dat er van alles moet, maar vanuit kansen om te verbeteren. Acties die uiteindelijk ook beloond worden: meer prikkels voor duurzamer bodembeheer, meer biodiversiteit en kringlooplandbouw.

3. Diverser grondgebruik zoals agroforestry kunnen bevorderen

De ontwikkeling van agrobosbouw, waarbij teelten en veehouderij worden gecombineerd met houtige gewassen, staat in Nederland nog in de kinderschoenen. Daarom is meer ervaring met agroforestry nodig om de omvang van de voordelen concreter in beeld te krijgen. Boeren zijn terughoudend omdat ze vrezen voor de waardedaling en landbouwbestemming van hun grond als daar eenmaal bomen op staan. De eerste stap zou kunnen zijn om pilots op te starten in samenspraak met boeren en onderwijs- en onderzoeksinstellingen in de experimenteergebieden van Gelderland, de regio FoodValley en de regio Achterhoek. Voor deelname aan deze pilots ontvangen de boeren een (marktconforme) vergoeding. Het is vaak zo dat de beschikbare middelen naar bureaus en adviseurs gaan, maar niet op het boerenerf terecht komen. Terwijl de deelnemende boeren aan dergelijke pilots het risico nemen en zich in een kwetsbare positie bevinden.

4. Afzet van biologische producten en vanuit korte ketens verdubbelen en rol van burgers en supermarkten

Het doel van de Europese Commissie is om in 2030 naar 25% biologische landbouw te groeien. Een belangrijke stap is om dit te realiseren is dat er meer supermarkten zijn om biologische producten af te zetten. Belangrijk onderdeel is het werken aan campagnes om de vraag vanuit de markt (extra) te stimuleren. De provincie Gelderland zou middelen beschikbaar kunnen stellen om campagnes te kunnen faciliteren.

De reden waarom burgers terughoudend kunnen zijn met het kopen van biologische producten is de prijsperceptie. In de praktijk blijkt het prijsverschil mee te vallen tussen biologisch en regulier. De toegevoegde waarde van de retail zit in hun communicatie. Bij sommige productgroepen is biologisch wel iets duurder dan de reguliere variant. Als dit prijsverschil op het schap wordt uitgelegd, zijn consumenten sneller geneigd om te kiezen voor biologisch. De communicatie op het schap mag meer benut worden. De provincie Gelderland kan supermarkten voorzien van input en aangeven waar biologisch voor staat.

We hebben de supermarkten nodig om de Green Deal te behalen. Het is belangrijk dat de retail zijn verantwoordelijkheid neemt. Het wordt tijd om de ketens kort te houden en dat hetgeen wat in Nederland wordt geoogst ook zo veel mogelijk als in Nederland blijft. De provincie Gelderland kan de retail hierop aanspreken. Ook regionale handelsmissies om streekproducten bekender te maken en korte (voedsel)ketens te stimuleren dragen hieraan bij. Ook vanwege de zichtbaarheid zou de provincie Gelderland dergelijke missies zelf kunnen initiëren.

5. Genoeg ruimte bieden aan functieverandering

De provincie Gelderland zou in moeten zetten op een nieuwe, vrijwillige ruilverkaveling van agrarische bedrijven en landbouwgronden, te beginnen rondom de natuurgebieden. Een (lokaal) fonds gefinancierd door de (provinciale) overheid en financiële sector, kan boeren per gebied in beweging krijgen. Stimuland heeft de voorkeur om gebiedsgericht te (gaan) werken en de doelfunctie van kavelruil te verbreden. Niet langer dient een maximale productie voorop te staan, maar verduurzaming en optimaal landgebruik. Het doel van kavelruil moet wel overeind blijven staan: boeren succesvol te maken en te houden.

Ons idee is dat boeren die ingeklemd zitten in de buurt van een natuurgebied, de mogelijkheid krijgen om hun bedrijf ergens anders verder te ontwikkelen bijvoorbeeld op een plek waar een boer wil stoppen. Bedrijfsbeëindiging en verplaatsing moet op elkaar worden afgestemd. Daarvoor moet een (lokaal) fonds ingericht worden door de overheid en de financiële sector om de boeren per gebied in beweging te krijgen. Dat betekent dat bedrijven aan elkaar gekoppeld moeten worden.

Op deze manier kan kavelruil bijdragen aan de verduurzaming van landbouw en natuur doordat ondernemers perspectief wordt gegeven om op een andere plek verder te ontwikkelen en natuurgebieden de ruimte krijgen waardoor natuurherstel kan plaatsvinden. Lokale aanpak is essentieel. Regionale overheden zullen een belangrijke rol moeten nemen, maar ook zal er breder gekeken moeten worden naar de partijen die betrokken moeten worden. Milieuorganisaties en andere NGO's zouden ook uitgenodigd moeten worden om aan te schuiven.

© Ingrid Jansen